RAIMOND BRULEZ

Statuia zeiței eterne

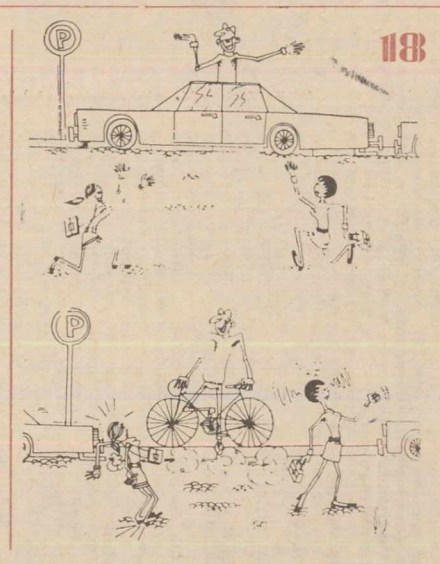
Era într-o sufocantă după-amiază de vară cînd Pygmalion descoperise acest superb model în răcoarea unui music-hall unde, numai în cămașă, prietenul său, pianistul Muk, acompania repetiția unor girls. De la înălțimea imensei sale singurătăți, sculptorul privea cu ochi de cunoscător dansul tinerelor fete, care trebuiau să traducă în spațiu inspirațiile ritmice ale unui maestru de balet pintecos și gifiitor. Cum ele nu primeau lumina decît de la rampă, se contura în jurul ochilor și nasului dansatoarelor o mască de umbră catifelată, în timp ce sînii lor prezentau strălucirea segmentară a pătratului de lună. O girl care depășind cu aproape un cap rîndul colegelor ei compromitea armonia evoluțiilor și, pentru această, era poate în mod fatal chemată să servească drept cal de bătaie, primi o mustrare din partea irascibilului regizor. Cîteva cuvinte de protest arțăgos, în cel mai veritabil slang londonez, rupseră contractul. Artista Daisy se trezi în stradă, absolut decisă să nu mai calce cu piciorul pragul unui teatru.

Pentru sculptorul Pygmalion această splendidă creatură fu astfel un strașnic chilipir; alături de el indolenta Daisy găsea un oarecare amuzament în situația de model. Reprezentă în felul acesta, înzestrată cu atributele obișnuite, zeițele imortalizate în mod curent în piatră:

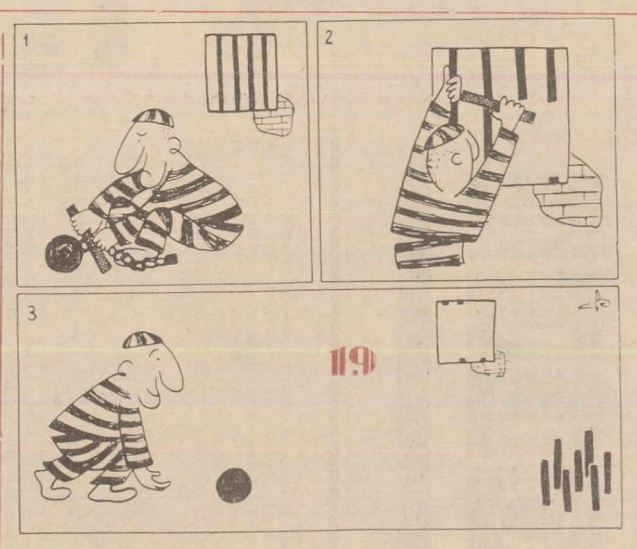
17

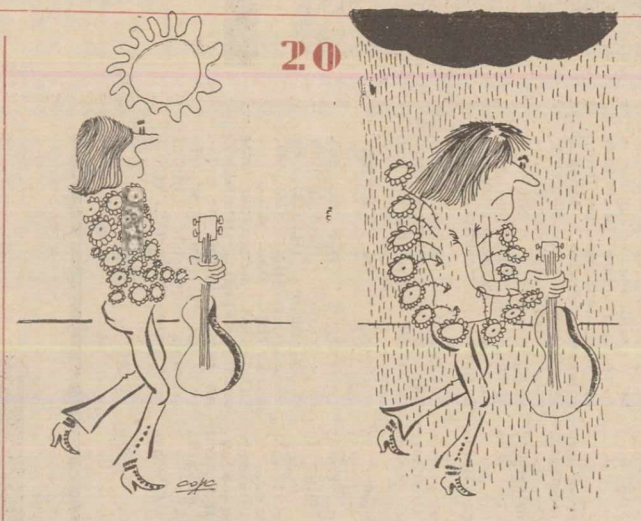
18

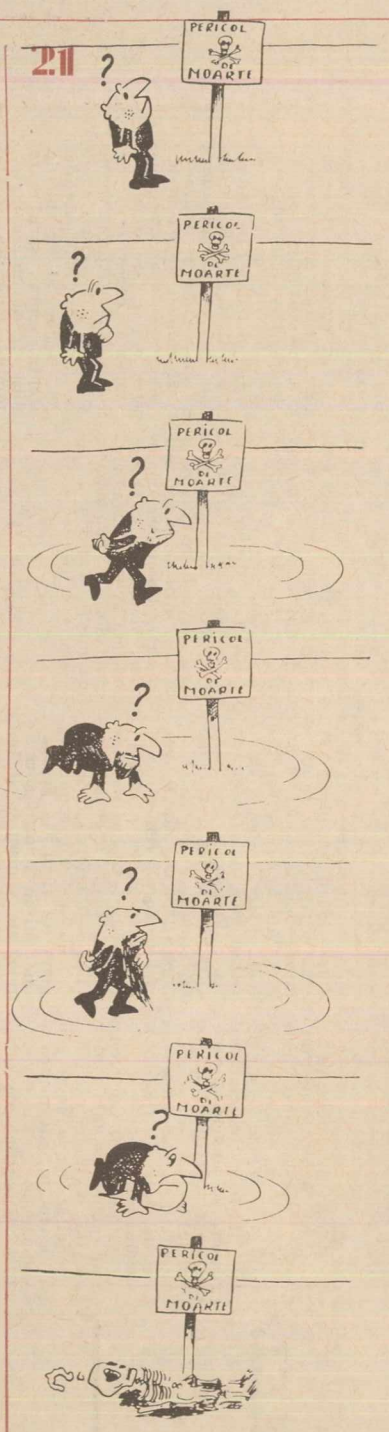
19

20

21

Diana cu săgeata și arcul ei, Bellona cu scutul și spada de război flambată; Minerva cu lancea și coiful împodobit cu o cucuvea. Și apoi tot felul de idei abstracte: „Generozitatea", cu degetele desfăcute, „Progresul", care se reazemă pe roata dințată a unei mașini, sau o „Justiție" cu ochi legați. Pentru aceasta din urmă, Pygmalion ajunsese pînă acolo încît modelase platourile simbolicei balanțe pe impecabilii sîni ai lui Daisy.

Artistul și modelul său se înțelegeau bine. El îi cumpăra clipsuri de prost gust și coliere de perle false. Daisy îi mulțumea, împletindu-i cosițe în barba opulentă, destinată să-i ascundă obrajii ridați; îl numea „my dear little Pig", ajungînd în momentele de pasiune, „Peg of my heart".

Aceasta dură pînă într-o zi cînd un mare financiar veni să-i ofere lui Daisy o viață mai confortabilă și mai puțin ocupată. Pygmalion se resemnă cu această pierdere, bineînțeles cu tristețe, dar fără a profera reproșuri amare. Era un om bun din fire și recunoștea dreptul femeii de a face, din exploatarea mai aprofundată a frumuseții și nobilelor proporții ale corpului ei, o carieră mai strălucită, pe care nu putea s-o aibă oferindu-se privirilor unui pîrlit de sculptor, oră după oră, fremătînd pe un piedestal.

Dar înainte de a înhăța mica ei valiză din nuiele de răchită și de a părăsi definitiv pe sculptor, acceptă să-i pozeze o ultimă dată, pentru o statuie-amintire.

Într-un bloc de marmură pură, Pygmalion cizelă imaginea grandioasă, în întregime goală, a femeii. Se înălța acolo cu brațele subțiri, întinse în echilibru, și cu membrele inferioare svelte și suple, energic strînse, în atitudinea sprintenă pe care trebuie s-o fi avut Afrodita pe cînd, ridicîndu-se din adîncurile oceanului, despica apele pentru a ajunge la suprafață. El dădu de altfel statuii numele de „Zeița Eternă". Pentru mai multă ușurință, rog cititorul să binevoiască să mă creadă cînd afirm că această statuie era într-adevăr de o excepțională frumusețe. De fapt, niciodată încă măiestria sculptorului nu redase așa fin plasticele forme ale lui Daisy, a cărei armonioasă robustețe oferea un contrast izbitor cu inconsecvența capricioasei sale inimioare. Încolo, Pygmalion știuse să imprime nobilelor linii ale corpului ceva din melancolia subiectivă în care-l scufundase pe fiecare iminentă a acestei ființe pe care o răsfățase cu atîta dragoste. Statuia fu expusă și foarte admirată. Cu toate acestea, nimeni nu o cumpără. Prin una din acele fantezii subite și încăpățînate care se întîlnește frecvent la naturile bătăușe, Pygmalion decise să nu se mai atingă niciodată de vreo dăltiță atîta timp cît nu

Umor hispanic

Oamenii de seamă au nume de străzi.

★

Un fermier din apropiere de Mexico primește vizita unei încîntătoare tinere din capitală și o însoțește pentru a-i arăta gospodăria.

— Ah! zise el deodată, uitîndu-se la o vacă și la vițelul ei, care-și frecau duios boturile. Ce tablou încîntător! Ce mult aș dori să not face la fel!

— Dar cine vă împiedică? — îi răspunse zîmbind fata. Doar vaca e a Dv.!

★

Vacile din regiunile nisipoase dau lapte praf.

Eva a ajuns să aibă în garderoba ei mai mult de o sută frunze de viță.

★

Vizitînd un ospiciu, un ziarist întrebă pe unul dintre bolnavi:

— De ce v-au adus aci?

— Am să vă explic: m-am apucat să spun că toată lumea e nebună. Drept care, toată lumea a pretins că eu sînt cel nebun. Și majoritatea a cîștigat!

★

O doamnă vizitează un psihiatru pentru a-i vorbi de soțul ei care, după cîte spune ea, suferă de o boală mintală.

— E groaznic, doctore! Soțul meu e convins că e frigider.

— Bine, bine, îi spune doctorul, consolînd-o. Lucrul nu-i chiar așa de grav. Aproape s-ar putea spune că e o manie inofensivă.

— Dar nu mania lui mă deranjează, doctore. Însă cînd soțul doarme cu gura deschisă, beculețul roșu dinăuntru nu mă lasă să adorm.

★

— E adevărat că bărbații însurați trăiesc mai mult decît holteii?

— Nu. Numai că lor li se pare viața mult prea lungă.*

★

Cînd vă dați seama că vă lipsește un nasture la haină, nu aveți decît două soluții: căsătoria sau divorțul.

★

Sînt trei lucruri pe care o femeie le poate face din nimic: un costum de baie, o salată și un scandal în familie.

În românește de DUMITRU RADULIAN

ORKÉNY ISTVÁN

— **Hölderlin ist ihnen unbekannt?** — a întrebat dr. K.H.G., în timp ce săpa groapa pentru hoitul de cal.

— Cine a fost acela? — a întrebat sentinela germană.

— Cel care a scris **Hyperion**-ul — a explicat dr. K.H.G. Îi plăcea foarte mult să explice.

— Cea mai de seamă figură a romantismului german. Și de exemplu, Heine?

— Cine sînt ăștia? — a întrebat sentinela.

— Poeți — a spus dr. K.H.G. — Nu cunoașteți nici numele lui Schiller?

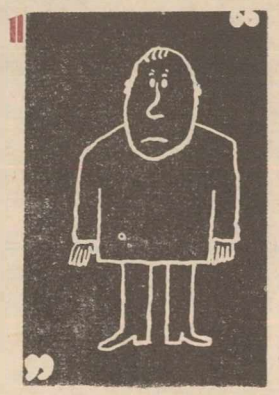
— Nu cunosc — a spus sentinela germană.

— Nici pe Rilke?

— Nici — a spus sentinela germană și făcîndu-se roșu ca ardeiul l-a împușcat pe K.H.G.

CULTURĂ

1

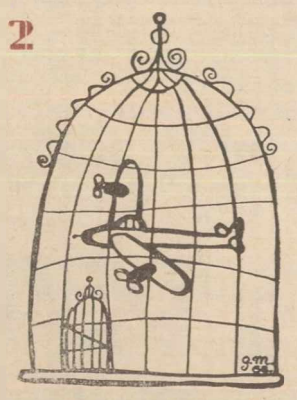

Umor italian

Profesorul de istorie: Da, domnilor, marele Galileu era atît de mare încît sta cu un picior în Evul mediu, iar cu celălalt saluta zorile unei ere noi!

*

2

Se povestește că Dante avea o memorie formidabilă. Într-o zi întîlni un oarecare cunoscut care îl întrebă pe neașteptate:

— Care-i cea mai bună hrană?

— Oul, răspunse poetul.

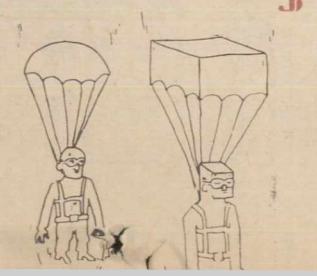
Un an după aceea, același trecător îl întîlni din nou pe Dante, aproape în același loc și-l întrebă:

— Cu ce?

— Cu sare, răspunse pe loc poetul.

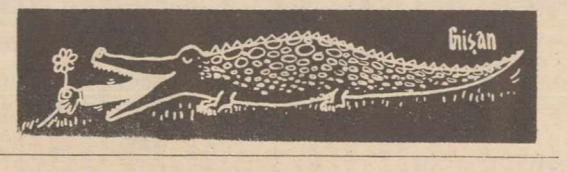
*

3

Doi prieteni merg împreună la teatru. În fața controlorului unul spune:

— Ce ghinion! Am luat două bilete și abia acum

SANRO KEY ABERG

CARLO MANZONI

Senor Veneranda

Domnul Veneranda se opri la intrarea autostrăzii Milano-Torino.

— Torino, se adresă domnul Veneranda controlorului.

Controlorul îl privi pe domnul Veneranda apoi privi în jur, în piața pustie unde nu staționa nici un automobil.

— Dar... se bîlbîi controlorul, mașina?

— Ce mașină? întrebă domnul Veneranda, mirat.

— Automobilul, spuse controlorul, dumneavoastră n-aveți automobil?

— Nu, spuse domnul Veneranda, eu n-am automobil. Da' de ce? Ce-i atît de ciudat? E atîta lume care n-are automobil, de ce ar trebui să am tocmai eu? Ți se pare că am mutra unuia care ar trebui să aibă automobil?

— Nu știu, bîigui controlorul, dar dacă dumneavoastră vreți să mergeți la Torino cu autostrada, ar trebui barem să aveți un automobil.

— Eu nu merg la Torino cu autostrada, spuse domnul Veneranda. Nu pot să merg tocmai pentru că nu am automobil. Și-apoi ce să fac la Torino?

— Nu știu... dumneavoastră sînteți cel ce a spus Torino, bîlbîi controlorul care nu mai știa ce să spună.

— Am spus Torino, bineînțeles, spuse domnul Veneranda, nu neg asta. Dar toți pot să spună Torino cînd vor, nu crezi? Nu înțeleg de ce cînd unul spune Torino ar trebui, după dumneata, să meargă cu automobilul.

— Bine, dar atunci, ce vreți de la mine? bîlbîi controlorul din ce în ce mai încurcat.

— Eu? nimic, spune domnul Veneranda. Am spus Torino cum aș fi spus Roma sau Genova sau alt oraș. Îți displace?

— Nu, dar... uite, dacă nu intrați pe autostradă cu automobilul, lăsați-mă în pace bombănă controlorul.

— Ei, drace! strigă domnul Veneranda pierzîndu-și răbdarea, ar trebui să-mi cumpăr acum automobil ca să-ți fac dumitale plăcere! Da' știi că ești bine? Ei, poftim, ce soi de om!

Și domnul Veneranda întoarse spatele controlorului și se îndepărta bombănind.

Domnul Veneranda întîlni pe drum un cunoscut.

— Oh! spuse cunoscutul domnului Veneranda. Cum merge?

— Cum? întrebă domnul Veneranda.

— Cum merge? repetă cunoscutul domnului Veneranda.

— Sincer îți spun, habar n-am, spuse domnul Veneranda, care nu înțelegea.

— Cum, habar n-ai?

— Din moment ce nu mi-ai spus despre cine-i vorba, nu pot deloc să știu cum merge. Cine? Rudele mele se simt bine, mulțumesc, prietenii mei aproape toți la fel, în afară de Tommasino care are gripă. Poate de el voiai să întrebi?

— Nu, eu... bîlbîi cunoscutul domnului Veneranda.

— Cum să știu de cine vrei să vorbesc dacă nu-mi explici? Poate vrei să știi ce face domnul de colo care trece? Habar n-am cum îl merge, nu l-am văzut niciodată, dar dacă vrei să știi, e ușor de aflat! Ei, domnule, strigă domnul Veneranda domnului care trecea, cum vă merge?

— Bine, mulțumesc, răspunse domnul scoțîndu-și pălăria politicos.

— Ai văzut? spuse domnul Veneranda lătăindu-i pe umăr pe cunoscut. Ești mulțumit acum? Îi merge bine. Și familia? întrebă din nou domnul Veneranda.

— Foarte bine cu toții, mulțumesc, răspunse domnul întorcîndu-se și salutînd.

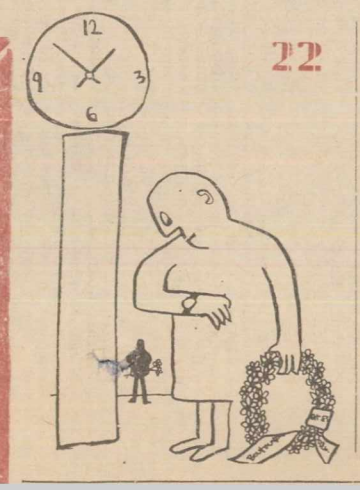
— Ai văzut? spuse domnul Veneranda. Se simt foarte bine, toți.

— Dar eu... bîlbîi cunoscutul domnului Veneranda.

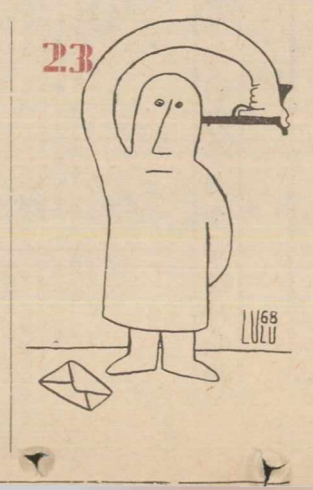
— Ascultă, dacă nu era vorba de domnul acela, puteai să-mi spui limpede de la început; eu am încercat să te mulțumesc. Bietul om, murmură domnul Veneranda privind în jos și îndepărtîndu-se, ce nevoie avea să mi se adreseze mie? Nu putea să se descurce și singur?

ION DOGAR MARINESCU (14, 17, 22, 23), OCT. COVACI (20, 26), MIHAI GHEORGHE (11), OCT. ANDRONIC (1, 6, 9), PETRE GAVRILIU (7), V. CRIȘAN (15), MIHAI FLOCA (5), GELU MUREȘAN (2), EM. MARCU (3), ILVIN MEREG (4), VIRGIL TOMULEȚ, (8, 12, 16, 27), I. ASCIU (10, 25), MIRCEA BÎTCĂ (13), CONST. BOSTAN (19), VIOREL ȘTEFĂNEANU (21), C. PĂLĂDUȚĂ (24).

22

23

ANTON GERMANO ROSSI

Capriciul

— Nu mai e nimeni, întrebă celebrul chirurg, căruia trebuie să i se taie piciorul?

— E unul aici, spuse un oarecare ridicîndu-se din pat și arătînd un bătrîn domn cu barbă, din stînga sa.

— Mi-ar pare rău să vă plictisesc...

— Ce să mă plictisești! Ei, bravo! îl asigură celebrul chirurg apropiindu-se în fugă. Mai stai să-mi spui drăgălășenii. Uite-aici! făcu apoi dind ultima lovitură piciorului și punîndu-l pe jos.

O MODALITATE ARTISTICĂ

DISCUȚIE LA MASA ROTUNDĂ CU:

LEONID DIMOV

D. ȚEPENEAG

DANIEL TURCEA

LAURENȚIU ULICI

Redactor : Aș începe prin a pune următoarea întrebare : ce reacție ai cînd ți se amintește definiția : onirismul este activitatea mentală automată, formată în principal din halucinații de ordin vizual și antrenînd reacții afective motrice, adică delir de vis care nu se confundă nici o dată cu visul psihologic ?

Țepeneag : Ce fel de definiție e asta ? Cui îi aparține ?

Redactor : Am găsit-o într-o carte și am ales-o — nu dintr-o convingere fermă, ci pentru a o folosi ca punct de plecare în discuția noastră.

Ulici : Definiția ai tras-o fără îndoială dintr-o carte de medicină și ca atare nu intră în discuția noastră. E ca și cum ai încerca cu tot dinadinsul să stabilești o relație de *sens* între omonime. Noțiunea de onirism are în medicină un înțeles și în artă un cu totul alt înțeles. Ele se ating, pe un plan foarte general, în măsura în care numitorul lor comun e visul, dar nu se pot cu nici un chip confunda. În medicină termenul exact e *delir oniric* și e caracterizat prin apariția unei stări subconștiente sau inconștiente care încetează printr-o deșteptare adeseori bruscă. E urmat de o amnezie mai mult sau mai puțin marcată, și uneori poate lăsa în conștiință cîteva „idei" generate de acest delir, așa-zisele idei post-onirice. În artă, onirismul *evocă* visul ca pe o posibilitate de comunicare, de investigare estetică. De altfel chiar în artă termenul poate avea diferite înțelesuri, sau mai bine zis nuanțe, care țin, întîi de aspectul său superficial, și apoi de finalitatea lui în cadrul operei de artă.

Se cunoaște onirismul romanticilor cu *invocarea* visului ca o șansă de a „uita" realitatea curentă pentru o alta, de dincolo, egală în coerență cu prima, dar mai puțin mobilă ; apoi onirismul suprarealist — la care poate fi oarecum aplicată definiția dată de Chitic, căci impune dicteul automat...

Țepeneag : Suprarealiștii recomandă o stare de reverie în care subconștientul să se manifeste într-o cît mai mare libertate. Ei nu invocă nici nu evocă visul, ci îl *explorează* în cadrul investigării generale a inconștientului. Iar dicteul automat nu e singura lor metodă.

Ulici. Desigur, eu am simplificat ca în orice clasificare. Ajungem, în sfîrșit, la onirismul literaturii onirice de azi, care e de fapt obiectul discuției noastre. Aș sugera deocamdată că cele trei tipuri de onirism în artă (literatură) sînt porțiuni, la nivele deosebite, ale unei aceleiași spirale.

Țepeneag : Adică o spirală dialectică : *teză* (oniricul romantic) — *antiteză* (oniricul suprarealist) și *sinteza* lor de astăzi.

Pentru că, se știe, folosirea visului în literatură nu e ceva nou. Scopul e cel care diferă. Scopul romanticilor e clar că era metafizic, sau dacă vreți, gnoseologic : prin vis ei căutau să cunoască o realitate *de dincolo*, o altă realitate. Mai realiști, mai pămînteni, suprarealiștii au căutat să cunoască o realitate *de dincoace*, o realitate psihologică.

Dimov : Porțiunea de spirală a romanticilor vizează sublimul ceea ce se răsfrînge și în scriitura lor grandilocventă, prețioasă.

Și trebuie să mai spunem că suprarealismul, în calitate de curent literar, se numește suprarealism și nu onirism, deși folosește în instrumentarul său și onirismul, în sensul definit de Chitic.

E vorba însă de așa numita artă „onirică" ce n-are nimic de-a face cu onirismul tratatelor de medicină psihiatrică. Această artă onirică trebuie să încercăm s-o definim acum.

E dificil și chiar nedrept să încerci să dai o definiție a literaturii onirice actuale de la noi, înainte de a delimita patrimoniul acestei literaturi, atît sub aspect istoric (surse, influențe, perspective), cît și pe plan competitiv (valoric), în comparație cu curentele literare postbelice. Aceasta pentru că procesul de închegare a „tendinței" onirice în literatura noastră modernă nu numai că nu s-a încheiat, dar înainte chiar de a se desfășura „din plin" a fost supus unei serii întregi de alterări, mergînd de la suspiciune și pînă la acuza de epigonism. Și dacă tot am pronunțat acest cuvînt trebuie să mai spun o dată, și nu voi înceta să repet aceasta pînă cînd cuvîntul nu va fi folosit în sfera și cu conținutul său firesc : poți fi epigon al lui Kafka sau Leonid Andreiev, dar poți tot atît de bine să fii epigon al lui Anatole France sau Mihail Șolohov. De ce sa spui că trandafirul care răsare din pîntecul unui elev, la Țepeneag, seamănă cu ...nufărul care ucide, la Boris Vian, și să nu observi că *Groapa* de Eugen Barbu are același titlu cu *Groapa* de Kuprin ? În ambele cazuri observația ar fi la fel de *ne* la obiect. Și tot așa cum Eugen Barbu nu este epigon al lui Kuprin (după părerea mea *Groapa* lui Barbu e mai frumoasă) nici Țepeneag nu este un epigon al lui Vian. Nici Țepeneag nici Barbu nu sînt niște epigoni, deși ultimul este un realist iar celălalt un... oniric.

Redactor : Dar să ne întoarcem totuși la obiectul discuției, adică la discriminări ...teoretice.

Țepeneag : Cea mai importantă „discriminare" de făcut este vis-à-vis de suprarealism...

Ulici : Într-adevăr, la noi, suprarealismul a creat o serie de prejudecăți care se răsfrîng asupra onirismului de azi. Se fac confuzii, se amestecă unul cu celălalt. Aș zice că onirismul de azi se leagă mai mult de onirismul romantic decît de suprarealism. Care e deosebirea între onirism, ca structură și modalitate artistică, și suprarealism ? După mine, suprarealismul e, în primul rînd, o chestiune de modalitate, la care un poet poate să ajungă sau nu, să o *aleagă* sau nu. Mișcarea onirică despre care se vorbește la noi e însă o chestiune de *structură* ; nu se *deschide* oricui.

Turcea : Mergînd pe linia ideii lui Ulici, aș zice că onirismul nu e o metodă, un mod poetic, ci o stare. E vorba de o poezie a stării și aici e distincția netă între suprarealism și onirism. Suprarealismul e un dicteu automatic al cuvintelor, din al căror întîmplător joc reiese sau nu o idee ; e însă o aglomerare dezordonată, în timp ce onirismul...

Țepeneag : Onirismul actual, cel estetic...

Turcea : ...onirismul nostru nu e supus hazardului, fiind o poezie-dicteu al ideii.

Țepeneag : Onirismul estetic (nu găsesc alt termen pentru a-l deosebi de cel metafizic, sau mai simplu, filozofic, al romanticilor, ca și de cel psihologic al suprarealiștilor, puternic influențați de Freud) presupune permanența lucidității care să controleze starea. În acest punct, el e exact contrar teoriei suprarealiste.

Dimov : Trebuie adăugat că onirismul de azi nu fuge de realitate, tinzînd spre sublim, pentru că această metodă „sublimă" de aproximare a visului în literatură nu mai e suficientă astăzi.

Niciodată n-am recuzat suprarealismul. Dimpotrivă, am amintit, ori de cîte ori am avut prilejul, că cei doi strămoși ai literaturii onirice au fost romantismul și suprarealismul. Este adevărat, atunci cînd vorbești de strămoși, oricît de mult i-ai iubi, nu-i poți învia. Și nu oniricii sînt de vină că suprarealismul a încetat să mai existe în calitate de curent literar *prezent* în marea cursă a modernismului.

Țepeneag : Da asta își dau seama și suprarealiștii !

Dimov. Unii, da. De pildă, Virgil Teodorescu, după ce declară că visul face parte din ființa noastră întocmai ca rinichii, se ridică împotriva elementelor magice, religioase, mistice ale suprarealismului, gîndindu-se desigur la cartea lui Breton, apărută în 1930, *L'Immaculée Conception*, scrisă în colaborare cu Paul Eluard.

Demistificînd ivirea Sfîntului Duh, adică tratînd-o ca pe o alegorie, ca pe o invenție menită să marcheze creația, poetul oniric de astăzi se ridică și împotriva dicteului automat, a subconștientului descătușat în creație, și împotriva a ceea ce *Al doilea Manifest al suprarealismului* numește drept „ceva mai puternic decît el, care-l aruncă... în nemurire". Forța demiurgică, relevată mistic în cadrul dicteului automat, este stăpînită, cercetată (desigur tot într-o fracțiune de secundă) și folosită cu *luciditate* în clipa fără durată a creației. Pentru că poetul oniric nu descrie visul, el nu se lasă stăpînit de halucinații ci, folosind legile visului, creează o operă de artă lucidă, cu atît mai lucidă și mai desăvîrșită cu cît se apropie mai mult de vis. Și nu este un paradox în cele spuse, pentru că apropierea este (vai !) asimptotică. Și nu este un furt pentru că, folosind uneltele demiurgului, poetul oniric primește implicit și un act de proprietate asupra lor.

Țepeneag : Pentru că veni vorba de Virgil Teodorescu, după părerea mea, cel puțin în ultimul timp (și în ultimul volum !) el este mai degrabă un poet oniric decît unul suprarealist. El s-a eliberat din robia dicteului automat în care încă mai rămîn Gelu Naum sau Vintilă Ivănceanu sau alții mai puțin importanți. Măcar pentru că întrebuințează deseori o prozodie de tip clasic (ritm, rimă) și tot se vădește că Virgil Teodorescu a dezertat „de facto" din tabăra suprarealistă.

Turcea : Nu e dezertare acum, e o evoluție normală.

Țepeneag : Bineînțeles.

Redactor : Ar fi interesant de lămurit cum vedeți, în cadrul onirismului, raportul dintre realitate și vis. Și cum se reflectă acest raport în literatura onirică.

Turcea : Realitatea o percepem axiomatic. Și în măsura în care realitatea imediată e euclidiană, bazată pe axiome, visul e postulatul și nu realitatea. Dar visul artei onirice e o construcție logică și nu un hazard, deși se sprijină pe o axiomă mobilă ; adică nu lucrează sub imperiul unei axiome neclintite ; nu e geometrie construită pe un postulat închistat, ci funcție de *n* postulate. Mai clar : omul nu mai are sensul dat de Parmenide, nu mai e acea ființă unică, neclintită, ci e o construcție de idei logică, bazată pe o axiomă în continuă evoluție.

Redactor : A planat mult timp și mai planează încă, deasupra capetelor oniricilor învinuirea de evazionism. De fapt prin ce vă deosebiți de arta veritabil evazionistă ?

Ulici : Într-adevăr trebuie făcută o delimitare. Adică să acordăm niște nuanțe. Să vedem cum și în ce se leagă mișcarea onirică actuală de realitate. Personal, nu cred în acuzatul evazionism al onirismului.

Redactor : S-ar părea că oniricul nu trăiește o realitate, ci o transformă visceral, neurotic, perceptibilul din realitate devenind o însumare de date care nu pot constitui obiect epistemologic.

Dimov : E o însumare de date care pot fi integrate în realitate, aceste date constituind *parte integrantă a realității.*

Redactor : Și aceasta, pentru că literatura onirică se pretinde analogă realității ?

Dimov : Da, analogă, dar nu omoloagă.

Țepeneag : Ființa umană e, prin esența ei, logică, înzestrată cu luciditate, deci avînd putința de a gîndi asupra ei însăși. Și visul, parte integrantă a ființei noastre, trebuie privit cu luciditate, adus la luciditate, și nu luciditatea dizolvată în transa onirică. De aceea o rădăcină românească a onirismului se află în poezia lui Ion Barbu. În acel Ion Barbu al vizualității, al distihului alternativ din cunoscuta strofă din *Timbru.* Nu „foșnirea mătăsoasă a mărilor cu sare", poezie simbolist-muzicală și abstractă, ci „lauda grădinii de îngeri cînd *răsare* / Din coasta bărbătească al Evei trunchi de fum", adică o poezie puternic vizuală, în care visul să fie privit nu metaforic, ca un mijloc, ca o sursă de inspirație poetică, ci ca o realitate secundă.

Ulici : Mișcarea onirică de astăzi încearcă să se apropie de realitatea zilelor noastre, de actualitate, pe calea acestei a doua realități care e visul. Ea nu umblă nici dincolo, în metafizic, nici dincoace de realitatea imediată. Ea are în vedere etapele parcurse pînă în prezent de romantismul oniric și de suprarealismul oniric, urmărește aceste două etape și le depășește pentru a se apropia și exprima această realitate a doua, analogă cu cea imediată.

Țepeneag : ...pe care o cunoaște ca pe un loc geometric.

Redactor : Onirismul a fost acuzat, mai ales în proză dar și în poezie, că ar cultiva și s-ar face expresia unui automatism în afara logicii. De aceea mulți l-au confundat cu suprarealismul.

Ulici : Onirismul lucrează cu logica simbolică ; el nu trebuie privit prin normele logicii formale. Trebuie să ne apropiem de mișcarea onirică cu niște lentile simbolice. Automatismul gestic și psihologic a căpătat cu timpul un caracter de inexorabil, de aceea ne mirăm cînd găsim în literatură o mișcare care nu coincide cu mișcarea noastră obișnuită. Gesturile noastre diurne se dovedesc, la cea mai elementară analiză, drept automatisme, dar automatisme omologate și legiferate prin logica formală.

Automatismul din vis e aparent și e aparent numai vis-à-vis de automatismul realității noastre de toate zilele, dar judecate față în față se va vedea că automatismul cel mai încrîncenat, pentru că nu e pur, e cel real.

Țepeneag : Legea „cauzei și a efectului", bazată pe logica formală, aristotelică e „suspectată" în ultimul timp și în unele domenii ale științei ; ea a fost mult timp proclamată drept lege fundamentală a narațiunii epice și chiar și în poezia de pînă la suprarealism n-o puteai încălca de-a dreptul, ci doar pe calea vicleană a metaforei. Pînă și în povestirea fantastică tradițională, de tip romantic, se simțea nevoia unei explicații ; de aceea, deseori, se recurge la supranatural, textul întreg primind o lumină mistică sau magică. Miracolul fiind o încălcare a legii, deci o excepție, ținea și el seama, la un mod implicit, de lege. În onirismul actual cauza poate dispare, din simpla voință a autorului. Cauzalitatea e înlocuită cu simpla consecuție : unui fapt (A) îi urmează un altul (B sau C sau D) dintr-o necesitate pur estetică ; astfel, elementele componente se supun doar structurii generată *treptat* de ele însele, deci unei *logici interne.* Ca în vis, dar și ca în viață. Romancierul care încearca, naiv, să aplice schematic (dar poate altfel ?) sfînta lege a cauzalității nu exprimă chiar atît de fidel realitatea.

Turcea : Și atunci, acceptînd visul ca pe o rigoare, cu evidență proprie, neraportată în afară, cuvintele care incifrează această stare capătă o proprietate în plus (acea proprietate care în fizica modernă se numește *corpuscul-undă*), devin relative și prin relativitatea lor fragmentul este contaminat de totalitate.

Cuvîntul devine astfel exponentul unei serii de flux calitativ care comprimă sensibilul și idealul.

Golurile dintre cuvinte, *undele,* suspensia vorbirii, devin atît de importante încît ele construiesc cuvintele

Și astfel restituie cuvîntului elementaritatea și originea sa. E scos din tipare și poate evolua din nou fără rigiditate, atonal, polifonic, monodic, incantatoriu. Iată deci...

Redactor : Validitatea unei modalități opozabile cu așa-zisul „realism" supracotat „veșnic și mustos" constă în faptul că ceea ce era considerat esență devine abrupt atribut al formei de exprimare, iar noua esență cere cu necesitate altă punere în formă. Punere în formă care respinge forma modalității depășite, catalogînd-o formalism, schematism etc.

Ulici : Mișcarea onirică actuală și-a dat seama că eul artistic trebuie să țină seama de relațiile eului empiric. De aceea, onirismul actual încearcă să distingă între euri, punîndu-le în paralel. Onirismul estetic alege visul ca pe o realitate indiferentă la relațiile eului empiric. În vis nu mai există o interdependență, o determinare. Eul artistic își găsește materia într-un eu empiric al visului ; acest *alt* eu empiric, este însă lipsit de impuritățile eului empiric din viața de toate zilele. Visul exclude compartimentările impuse din exterior, individul se găsește nu în structura de „mască" a eului empiric, ci fără mască, deci esențializat, iar eului artistic nu-i mai rămîne decît să-l interpreteze pe cel empiric pur. Asta ar fi deci diferența specifică față de alte mișcări literare care fac raportări de euri și e ca un filtru care alungă impuritățile din eul artistic, ajungînd la o realitate pură. Cu alte cuvinte, poezia-existență e specifică literaturii onirice.

Redactor : Pentru că Țepeneag vorbea de poezia lui Ion Barbu...

Țepeneag : O latură a ei...

Redactor : ...ca despre o „rădăcină românească" a onirismului, care ar fi celelalte rădăcini autohtone ?

Țepeneag : Postumele lui Eminescu, atît de pertinent analizate de Ioan Negoițescu, mai ales acel poem care e *Mirandoniz ;* precum și proza lui Eminescu, care prezintă alături de elementele fantastice cu substrat filozofic, obișnuite la romantici, și elemente onirice nu îndeajuns de studiate pînă acum. Și apoi, bineînțeles, suprarealismul românesc, perfect sincronizat cu cel european. Să nu-l uităm nici pe Urmuz...

Dimov : Problema e mai complicată și mai vastă, depășește limitele acestei mese... rotunde. Căci se poate vorbi de o adevărată intricare a elementului oniric în poezia românească, în arta românească în ce are ea specific. Astfel, de la așanumitele „medievalități întîrziate", cum le spunea George Călinescu *Alixăndriei,* Isopiei, Viselor de Panaghie și altor traduceri care au circulat la începuturile culturii românești, de la nostalgia edenică a depărtărilor din cromatica și perspectiva frescelor mînăstirești, trecînd prin Dimitrie Cantemir și prin clătinarea catargelor eminesciene, ajungem, parcurgînd etape nete, la Matei Caragiale, la Gheorghe Magheru și Țuculescu (i-am omis pe Anton Pann, Ion Barbu și pe alții), la literatura onirică de astăzi pe care o putem privi ca pe o etapă prefigurată de o întreagă serie de momente literare și artistice anterioare, specifice. Dar această problemă de istorie literară e prea vastă pentru a putea fi epuizată aici.

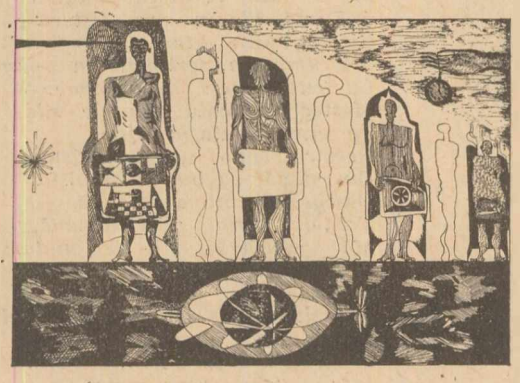
Țepeneag : Se pot observa relații de adiacență și cu expresionismul de tip traklian sau, mai viabil, și de fapt extracategorial (adică dînd deja naștere unei alte categorii estetice, autonome) de tip kafkian, din păcate puțin cultivat în literatura noastră. Există înrudiri, mai ales de tehnică, de pildă proiectarea hiperbolică a unui sentiment sau a unei idei care astfel se obiectualizează, devin vizibile. Ca și în vis unde totul este văzut, chiar și gîndul ; iar senzația de ubicuitate duce pînă la urmă la dispariția eului. De aci, caracterul non-liric al onirismului.

Aș îndrăzni să trag cîteva concluzii, chiar dacă am să repet, uneori chiar și în formulare (perseverare diabolicum est !), unele idei exprimate și cu altă ocazie. În primul rînd, pentru onirismul estetic, visul nu e doar o sursă, ci un *criteriu,* „un model legiuitor". În opoziție cu suprarealismul, onirismul refuză dicteul automat, sclavia inconștientului și a incoerenței, cultivînd totuși ambiguitatea, dar lucid și riguros calculată. Ambiția literaturii onirice este o dublă negare : o negare structurală și de metodă a suprarealismului, și una formală, de scriitură, dar nu mai puțin categorică a fantasticului romantic.

Onirismul estetic, văzut categorial (deci la un mod ideal) se opune liricului metaforizant, dar și epicului bazat pe simpla cauzalitate, pe logica formală, aristotelică.

Literatura onirică e o literatură a spațiului și timpului infinit, e o încercare de a crea o lume paralelă, nu omologă ci *analogă* lumii obișnuite. E o literatură perfect rațională în modalitatea și mijloacele ei, chiar dacă și-a ales drept criteriu un fenomen irațional — visul.

Discuție realizată de PAUL CORNEL CHITIC

DAN CRISTEA

înviat

Îmi vei spune cum și de unde
și nu se poate desigur
sîngele tău dezmierdînd
gratia ferestrei
ca o iederă toamna
tălpile privește-le
nimic din aurul apostolilor
semănători de bine și grăunțe
plopii demult au poposit
fiecare a rodit un lăstar de copil
o rădăcină de tată
și doamne cele zece degete-ale mele
deșiră povești neștiute
la capătul de noapte al cetății
diafan înviat și plîngînd.

auzul de taină

În zorii desmierdați de osanale
vestitorii pe tobe de sînge se frîng
străpungînd inima ispititoare
a fratelui de departe și stîng

sfînta mea iarbă sfîntul meu pom
azi e duminica sobolilor suri
împerechează-n pămînt oase de domn
femeile cu limbi blestemate în guri

sfînta mea iarbă sfîntul meu pom
trece auzul de taină prin lume
cînd fratele nostru suspină în somn
ispita din carne și suflet apune.

false PASTELURI lunare

Motto lui ianuarie

Repetiție de forme știute,
Sarcofag de terne dorinți.
Tu botezi perspectivele vrute
Și le faci, promițînd, mai cuminți.

Tot ce-ai vrut în alt an cu fervoare
Vrei din nou amneziindu-te și
Retopind plumbul strîns în picioare
Ca să-l torni în vocabule vii

Împarți vremea în două durate
Și mă iști mai bătrîn cu un an,
Dar mai tînăr prin planuri lansate
Decît
cel mai
nenăscut
cetățean.

Poezia la anul*

* Și... la mulți ani!

Noapte de februarie

Motto: Copleșit de zăpezi și puțin distrat, autorul, voind să scrie o parodie după Macedonski, a amestecat titlurile volumelor pe care le-avea pe masă și i-a ieșit altceva...

...Și vine, iarna cînd e soare,
o noapte de februarie cu zăpezi
barbare
și urlete de lupi la poarta cetății
dar eu, acum, cînd ninge la izvoare
aud venind ființele abstracte
și voi v-ați pus cu toții măștile
somnului
și n-auziți fîntîna somnambulă
căutîndu-și cumpăna
cînd un copil lovește cerul
pe cîmpia eternă, la ritmul
naturii
unde pasc mieii primi...
dar cum să vă spun?
acesta nu-i decît infernul discutabil
și-atunci apare turnul înclinat
strigînd:
„— A fi!"
(Zeu printre blocuri? Templu sub
apă?)
dar eu, ascuns în corturile
neliniștei
mă-ntreb ce se numește toamnă
într-o ceremonie de iarnă
cînd scriu imnuri pentru nesomnul
cuvintelor
pînă-mi fuge memoria de iulie
în nebuloasa crabului...
e-o noapte cu zăpezi barbare...

Ultra sentimente de martie

Ce trist mă știu cetățile toate
Un monstru tentacular orașul e,
bărbate!
Mă nasc spre fereastră, aflu
moartea-n fereastră
Mă-ntorc în pat și aflu la fel
Un oraș pentru ființele abstracte
Nu pentru oameni ca mine, ca tine,
Ca el
Loc fără fîntîni și fără probleme
Pentru sufletul meu-njunghiat de
extreme.
Ah, iată o gaură-n pămînt arătos!
E doar o propunere. Ah, iată o alta,
întoarsă pe dos!
E un turn. E înclinat. E fără folos.
Infern e orașul, indiscutabil.
Un poet în cetate: călciiul lui
vulnerabil.
Îmi frec călciiele încet
Au! Cel drept mă doare! Au!
Sînt poet!
Un copil lovește cerul. Sînt eu.
Un altul ascultă. E Dumnezeu.
(Ă, o fi existînd oare Dumnezeu?)
Pe poarta cetății, vinovat ca un
zeu printre blocuri
Dispar. În cîmpia eternă, la alte
rosturi și jocuri
La ritmul naturii, cu sînul plin de
trandafiri furați
Băieți și fete mari, vinovați și
nevinovați,
Spre o interioară singurătate-n doi.
Frumoasă e natura, cu ierburi
și răcoare,
E calm și e simpatic, și ninge la
izvoare.
În zările-aburoase pasc miei
fundamentali
Cu blana permanent, albi, puri,
senzaționali.

Aprilie înfrățit

Transcripție din memorie

Plugul, strungul și condeiul
Au pornit să chiuie
Și-au pus florie la pălărie
Și văzduhul țiuie

Cip! O vrabie zglobie
Țopăie pe-un ram
Lcap! O mică păpădie
*Se leagănă-n stram**

Sfîrr! Trudește un tractor
Pe-ogorul cel mare
Fiu, fiu! Cîntă-un scriitor
În documentare

Țușt! Răsare o codană
Pe urmele sale
Hiț! Se-ncinge o hîrjoană
Pe cele tarlale

Buf! Îi culcă dulce foarte
Mîndra arătură
Hîc! Răspunde mai departe
Altă căzătură

Zdrang! Se-ncinge apoi serbare
În mijlocul satului
Ihai! Prilejul cel mare
Al documentatului

Chiuie de bucurie
Că e vremea jocului
Și chiaburii nu mai joacă
Arză-i mama focului.

* Stram = locul unde se leagănă păpădiile

Compunere de mai

În luna Mai, ca dealtfel și
în celelalte luni ale anului,
se organizează tradiționala lună
a cadourilor. Și oamenii muncii,
plini de voie bună își fac
de zor unii altora sumedenie de
cadouri.
Printre frînturile
ce umplu văzduhul cel cristalin,
o frîntură e pe buzele tuturor,
plină de ritm și tinerețe:
„Vin examenele, vin"
Fete și băieți, cu gingășie ținîndu-se,
trec rînduri, rînduri
pe aleile frumoaselor noastre parcuri,
admirate și în străinătate,
iar din piepturile lor tinere și
nealterate
de influențe străine,
țîșnesc cuvinte pline de entuziasm
tineresc.
În curînd, vesele săli minunat
pavoazate
vor tresări la auzul roadelor
care au dat în pîrgă,
vor pecetlui buna înțelegere și
relațiile întrutotul tovărășești
dintre profesori,
care sînt mai marii noștri,
și studenți.
Luna Mai e luna pîrguirilor
Trăiască luna Mai!

Unu iunie

Copii, strînși pe la colțuri,
Tu, soră, chiar tu, frate,
Dați mîna, dragi prieteni
Ca să cîntăm în cor:
„Motanii, vai, motanii"
Căci ei sînt, doar se știe,
Acea perenitate a trubadurilor.
Cum n-am sări, prieteni,
Cu toți într-un picior
Cînd de la Barbu-ncoace
Pe noi cu ouă plouă
Iar într-o școală nouă
Și trandafiru-nvață
Pe $2\pi R$ pătrat.
Deci treji între cadrane
Vom trage soră, frate
O leapșă pe ouate
Pînă pe înserat,
Cînd biete animale
Deh, cai duminicali,
Părinților din ușă
Le vom striga din suflet:
„Sîntem poeți de frunte
Ca mieii primi pascali.
Din slovele-adunate
Sorbim înțelepciune
Și noaptea prin cetate:
„Tunde oaia și berbecul!"

Iată răsare luna
Cuminți, poeții noștri acuma/s-au
culcat
O liniște adîncă/se lasă peste lume
Da! vine Robert Calul cu boare
de pășune.

Iulie oniric

Draga mea helge, îți scriu din
mamaia
oniric poet ce
mă-nchin lui Dimov
lacherde sașii prin noi
trec cu droaia
și cîini bernardini
murmurînd boli pe mov
lătrînd clănțăneau
amintiri asimptote
ieșind cu parfum
și azururi din grote
pre claus bătrînul cizmar
de cub verde
îl sfîșie tainic
cinstite lacherde
și-l toarnă în vin
ca pe prafuri de frunte
cad sorii pe barba-i
ca ape de munte
și plînge agnostic
pe soiul de rufe
pe brînci și pe coate
ca-n spaimele bufe
mușcat și zgîriat
de-o parșivă muiere
cu țîța de-agată
și bale de fiere
e iulie-n aer
și-n stranii meduze
și ungu-ți bezele
cu-n deget la buze.

Zicem că e august

„Doctore, simt ceva mortal
Aici în regiunea ființei mele"
(M. Sorescu „Boala")

Timpul a fost nemaipomenit de
frumos
Și soarele, caloriferul nostru
fundamental,
A dogorît
Ca un uragan de gradul zero
Eu adică adormeam și mă trezeam
Și pe urmă iar
Într-un cuvînt, mă integram
Marelui ciclu
În scurtele pauze fotografiam tramvaie
Care semănau îngrozitor cu mine
De mă lua groaza
Noaptea uitam cîte un ochi deschis
Vedeam copaci cu pantaloni
Și fete mari devorînd poezie
Pînă la combustia totală a eului
Toate mergeau all right
Și nu-l mai așteptam pe tatăl meu
Acum și pururea în arenă
Pînă a venit fata aceea
Care s-a uitat la mine cu sufletul
Și cu picioarele
Dragă, deranjează-te puțin
Iubește-mă pentru că
altfel mă abstractizez mortal
I-am spus dar a
Plecat insensibil
Atunci nu mai contează nimic
mi-am zis
Ca bravul soldat Svejk
Fugi de prinde muște nu
Mai dezlănțui amoruri capitale
Draga mea lună august.

September, remember

Vreau să vă număr
scumpe frunze moarte.
cu un abac,
cu un ordinator,
sau chiar cu o paletă
tip Belle-Arte;
zic, cromatismul
să vi-l desfășor.
Îndoliat
— decesul clorofilei —
iată întîmpin
fără să accept,
nehotărîtul vînt,
scurtarea zilei,
puloverul,
bomboana antisept.
În schimb, ah, stele
ce din loc se mută,
și-n fine plaja goală
ah, și-n schimb
cura de struguri,
para pergamută,
și al diviziei
C tînăr nimb!
September și Remember
soți de rimă.
Melancolii... Alcool. I...
Remember îl iubește pe September,
o legătură falsă
dar intimă.

Angoase de octombrie

Cu lungi triste și sonuri
De lungi-prelungi cocori
Se-anină funii roșii
De vorbe și fiori
Ne plîngem și răsplîngem
Cu bunul obicei
„Mă întristez, deci cuget"
Deci plîng în pumni cît vrei.
Am căpătat rutină
Și gem tom după tom
Agnostica lumină
De sorb chiar din Maëlstrom
Slăvesc calul în comă:
Ca slugă credincioasă
Murea în cinci poeme
Apoi salam pe masă
Gătit, plin de podoabe
Precum un vicleim
Zăcea ca un memento
Precum că suferim,
Cu ghiarele și dinții
Înfipți în carnea noastră
Tot pomenim, adesea
Acea angoas-albastră
Și-acel infern mă toarce,
Infernul meu hirsut,
Din coapse ca din arce
Azvîrl ca sub un cnut
Toți strigă-n gura mare
Că mă sfîrșesc și pier,
Și mă simțesc, măi frate
Un indigen Baudelaire.

Igrasiosul noiembrie

Pe asfalt reflexe roșii de reclame
Tremură bețive sub picior și gem.
O, visînd mireasma mucedelor
crame
Dorm pe raft borcane de magiun
și gem.
C-un romb mic, albastru, pe fundaluri
sure,
Existența poartă rochie op-art,
Visul cu floride și estramadure
Spițele umbrelei jalnic îl împart.
Cufundare-n cețuri și putreziciune,
Lapoviță dulce rumegată-n cer,
Molfăie un crainic ca pe-o
rugăciune
Buletinul nostru meteorutier.
Om cu om prin aburi galeși nu
se vede,
Nu e loc de patimi nici măcar
sub ulmi.
Toți intrînd în apă, după Arhimede
Cotele ei urcă și ajung pe culmi.
Clopotele sună și vestesc uscatul
Pentru anxioșii automobiliști.
Zi, Atotputinte, unde-i Araratul?
Cugetă, să fii mai sigur că exiști.
Ce-ți fac rîșii, doamne, ce-ți fac
liliecii?
Suflete duioase, ajutor! cădem
Pradă nostalgiei și cinematecii...
Ploaia ne înghite? Noi pre ea o
bem?
Umezeala intră blînd în sentimente,
În idile sorții par igrasioși,
În zadar Titina-l place pe Terențe —
Inima se bagă prima în galoși.
Dar aceste lucruri sînt adiacente.
Fapt e: vine iarna. Ia să fim serioși.

Decembrie cu sfîrșeală de cititor

Mă mișc smintit de vechi extaze
În fața unui foc cu gaze.
Decembrie, parșiv soroc
Pentru un suflet fără loc.
Îmi saltă gîndul rău cu jind
După poetul suferind
Tai gol din trup în stînga mea
Doar mi-oi spori neliniștea
Cînd mă refuz și mă simt slut
Devin din ce în ce mai mut
Cînd nu mă văd și nu mă sufăr
Mă-n buf! în fierul unui cufăr
Des mă plocon spre fiștecare
Cu suferințe literare.
Mă umblu-n scrîșnete în spume
Cu cîteva zeci de volume,
Mestec șpanchiu plînsele sile
Pe cîteva sute de file,
Respir pizmos poema tristă
Din două pagini de revistă,
Descos cu inima vădană
Tristețea unsă pe-o coloană,
Mă scutură în mii de gînduri
Angoasa trasă-n zece rînduri,
Sînt neîntreg și sînt un chin
Trăznit de-un vers de jale plin.
Între atîția numai eu
N-am drum la domnul dumnezeu,
Între atîția numai mie
Nu-mi seacă cugetu-a pustie.
Mă văd stingher, mă văd neuns,
Și crăp că nu sufăr de-ajuns!